

Izvorni znanstveni članek
UDK 004.774:347.78:343.632

Odgovornost za vsebino hiperpovezave

MARCELA DOLENC
magistrica prava
odvetniška pripravnica v Odvetniški
Družbi Ilič & Partnerji, o. p. d. o. o.

1. Uvod*

Svetovni splet, kot ga poznamo danes, se je razvil iz ideje o veliki platformi, ki je bila namenjena izmenjavi informacij in znanja med znanstveniki. Z njeno pomočjo so si znanstveniki delili izsledke svojih raziskav s hiperpovezavami, zato je bilo povezovanje z njimi zaželeno in nujno potrebno. Kmalu je platforma, namenjena znanstvenikom, prerasla v svetovno mrežo, namenjeno ljudem po vsem svetu. Postala je prostor za izražanje in širjenje idej, poleg tega pa je pridobila vse večjo komercialno vlogo.

Povezovanje s hiperpovezavami oziroma linkanje je način, s katerim uporabniki s klikom na link potujejo z enega spletnega mesta na drugega. Avtorji vsebin s hiperpovezavo na spletu povežejo svojo vsebino z neko drugo vsebino, ki ima z njihovo neko smiselno povezavo. Dostopanje do in iskanje informacij sta zato veliko lažja, hitrejša in učinkovitejša. Povezanost spletnih strani s hiperpovezavami je pomembna tudi zato, ker spletni iskalniki na prvih mestih v zadetkih iskanja ponudijo najbolj povezane spletne strani. Na drugi strani je klikanje na hiperpovezave zaželeno tudi na strani oglaševalcev, za katere več klikov pomeni večji dobiček. Hiperpovezave imajo na spletu torej velik praktični pomen.

Uporabnik je s klikom na hiperpovezavo preusmerjen na stran, ki dopolnjuje vsebino prvotne strani. Vsebinska, do katere vodi hiperpovezava, je lahko iz različnih razlogov nezakonita. Postavi se vprašanje, ali lahko osebi, ki je uporabila hiperpovezavo,¹ pripišemo odškodninsko

* Prispevek je bil pripravljen na podlagi magistrske naloge z enakim naslovom, ki jo je avtorica uspešno zagovarjala leta 2020 na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.

¹ Oseba, ki je uporabila oziroma ponudila hiperpovezavo, bo v nadaljevanju imenovana uporabnik oziroma ponudnik hiperpovezave.

ali celo kazensko odgovornost za vsebino nekoga tretjega. Namen prispevka je ugotoviti, pod kakšnimi pogoji bi bil lahko ponudnik hiperpovezave odgovoren za vsebino, do katere ta vodi.

Ob odsotnosti pravne regulacije tega vprašanja se odgovornost presoja po splošnih pravilih. Prispevek zajema kratko predstavitev splošne ureditve odgovornosti in njenih izjem v skladu z Direktivo o elektronskem poslovanju.² Ta sicer ne ureja izrecno hiperpovezav, vendar je pomembna zato, ker so nekatere države članice po zgledu ureditve iz direktive določile splošna pravila za hiperpovezave.

V nadaljevanju bodo hiperpovezave obravnavane po posameznih pravnih področjih, saj je presoja odgovornosti za vsebino hiperpovezave odvisna od področja prava, na katero sega domnevna kršitev, ter v veliki meri od dejanskih okoliščin primera. Obravnavana bodo pravna področja časti in dobrega imena ter avtorskega prava. Z namenom iskanja skupnih značilnosti bo analizirana sodna praksa s teh področij. Cilj prispevka je najti skupna temeljna načela, ki bi lahko pomenila temeljna načela splošne ureditve pri presoji odgovornosti za vsebino hiperpovezave.

Nazadnje bodo analizirane odločitve Sodišča Evropske unije s področja hiperpovezav in avtorskega prava ter nova pravica založnikov medijskih publikacij, t. i. »davek na hiperpovezave«, ki jo je uvedla Direktiva o avtorskih pravicah na enotnem digitalnem trgu.³

1.1. Problem odgovornosti za vsebino hiperpovezave

Z linkanjem avtor vsebine na spletni strani poveže svojo vsebino s tisto, ki je po hiperpovezavi dostopna na drugi spletni strani. Problem se pojavi, ko je vsebina na drugem spletnem mestu nezakonita. Ta je na drugem spletnem mestu, vendar do nje vodi hiperpovezava s prvega spletnega mesta. Tako se postavi vprašanje, ali je za nezakonito vsebino odgovorna tudi oseba, ki tako hiperpovezavo vzpostavi in s tem omogoči dostop do nezakonite vsebine. Če bi osebi, ki je vzpostavila hiperpovezavo, pripisali odgovornost za nezakonito vsebino na njej, bi ji pripisali odgovornost za vsebino tretje osebe, na katero nima vpliva ali za katero niti ne ve, da je nezakonita. Ali in kdaj je torej oseba, ki je vzpostavila hiperpovezavo, odgovorna za nezakonito vsebino na njej?

² Direktiva 2000/31/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 8. junija 2000 o nekaterih pravnih vidikih storitev informacijske družbe, zlasti elektronskega poslovanja na notranjem trgu, UL L 178, 17. 7. 2000.

³ Direktiva 2019/790 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. aprila 2019 o avtorski in sorodnih pravicah na enotnem digitalnem trgu in spremembi direktiv 96/9/ES in 2001/29/ES, UL L 62, 17. 5. 2019.

Pri iskanju vprašanja, kako naj uporabnik odgovarja za nezakonito vsebino, dostopno na njegovi hiperpovezavi, je treba opredeliti pojem nezakonite vsebine. Nezakonite internetne vsebine so tista besedila, zvočne ali videodatoteke, podatkovne baze ali drugi digitalni podatki, katerih javna priobčitev je v nasprotju s pravili civilnega, kazenskega, upravnega prava ali katerega drugega pravnega področja.⁴ Pri odgovornosti za vsebino hiperpovezave gre torej za take vrste vsebin na spletu, ki lahko za uporabnika, ki je hiperpovezavo omogočil, pomenijo odškodninsko ali celo kazensko odgovornost. Misliti je treba na dejstvo, da te vsebine postanejo dostopne takoj in kjerkoli po svetu. Pomen družbenih omrežij in forumov je danes velik, prav tako je vedno več blogov, ki jih pisci blogov uporabljajo za objavljanje svojih člankov z različnimi vsebinami. Na družbenih omrežjih in blogih se lahko pojavijo tudi besedila ali slike, ki določeno osebo prikazujejo na žaljiv način ali jo obrekujejo. Prav tako se na ta način lahko širijo zasebni videoposnetki ali priobčujejo besedila ali glasba, s katerimi se javno razpihuje sovražstvo, nasilje ali nestrpnost. Pri problematiki avtorskega prava se lahko omogoča dostop do nezakonitih kopij avtorskih del (glasba, filmi, elektronske knjige), do varovanih podatkovnih baz (na primer imeniki) ali do dokumentacije, ki vsebuje poslovne skrivnosti gospodarske družbe.⁵

1.2. Tehnološki pojmi

Koncept hiperpovezave je razvil znanstvenik sir Tim Berners-Lee, ki je delal v CERN, z idejo, da bi vsi znanstveniki iz različnih oddelkov CERN lahko komunicirali po mreži. Iz te ideje se je razvila platforma, ki jo danes poznamo kot World Wide Web oziroma svetovni splet. S hiperteksti (ki so dejansko katerikoli dokument, ki vsebuje link in vodi do nekega drugega dokumenta na spletu) je Berners-Lee omogočil dostop do velike količine dokumentov in materiala, ki so ga v CERN ustvarili znanstveniki. Na ta način sta bila med njimi mogoča lažja komunikacija in dostop do informacij.⁶

Svetovni splet je poleg svoje osnovne funkcije, ki je znanstvenikom omogočala dostop do informacij in komunikacijo med njimi, dobil mnogo novih funkcij. Postal je prostor, kjer ljudje poslušajo, komunicirajo in ustvarjajo svojo lastno vsebino. Tudi hiperpovezave so pri tem dobile novo vlogo. Danes večinoma brskamo po spletu s spletnimi brskalniki, ki nam podajo najbolj relevantne rezultate glede na naše iskanje (glede na besede, ki jih vpišemo v iskalnik). Algoritmi, ki so ustvarjeni za namene brskanja in iskanja po spletu, so precej zapleteni, vendar lahko poenostavljeno trdimo, da je glavni kriterij, ki vpliva na rezultate našega iskanja, povezanost spletne strani. Ta je odvisna od števila hiperpovezav na tej spletni strani, ki vodijo do

⁴ Damjan 2018.

⁵ Prav tam.

⁶ Radosavljev 2016.

drugih spletnih mest. Ugotovimo lahko, da so hiperpovezave glavne vezi svetovnega spleta in način njegovega delovanja.⁷

Dostopanje do spletnih strani je danes del našega vsakdana, z ene spletne strani dostopamo na drugo in pri tem niti ne razmišljamo, da smo zdaj na drugi spletni strani in da so te spletne strani med seboj povezane. Na tem mestu je treba razložiti, kaj spletna stran je.

Spletna stran (*web page*) je v računalništvu dokument z nadbesedilom,⁸ ki ga prikaže spletni brskalnik.⁹ Spletni brskalnik s spletnega strežnika prenese dokument in ga prikaže na računalniškem ali katerem drugem zaslonu.¹⁰ Na spletni strani so lahko različne vsebine: besedilo, slike, povezave, zvočni in videoposnetki ter programi. Več spletnih strani oblikuje spletišče (*web site*).¹¹

Komunikacija na internetu poteka tudi na podlagi treh ključnih tehnologij svetovnega spleta:

1. HTTP: protokol za prenos hiperteksta (*HyperText Transfer Protocol*), ki določa način, kako se sporazumevata spletni strežnik in brskalnik.
2. URL: enolični kazalec virov (*Uniform Resource Locator*), ki je naslov dokumenta na spletu.
3. HTML: spletne strani so vzpostavljene z uporabo tehnike HTML (hipertekstovni označevalni jezik¹² ali angl. *Hypertext Markup Language*), ki je računalniški jezik, ki daje navodila spletnemu brskalniku in omogoča uporabnikom interneta, da deskajo oziroma surfajo po spletu. Hiperpovezava pa je vrsta oznake HTML.¹³ Brez hiperpovezav svetovni splet ne bi bil tako izjemen in uporaben. Hiperpovezave so niti, s katerimi je svetovni splet prepleten. Povezovanje ali linkanje, ki je v spletnem slovarju Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša razloženo kot dodajanje povezave, ki s klikom omogoča premik na določeno mesto na spletu, v računalniškem dokumentu,¹⁴ omogoča uporabnikom, da najdejo iskane informacije kljub ogromni količini informacij, ki so na razpolago na svetovnem spletu. Povedano drugače, s klikom na hiperpovezavo se odpre vsebina spletne strani, na katero ta hiperpovezava usmerja.¹⁵ Brez hiperpovezav (preprosteje imenovanih linkov) in spletnih

⁷ Prav tam, str. 9.

⁸ Hipertékt ali nadbesedilo je način označevanja besedila ali grafičnih elementov (slika ali del slike), ki omogočajo povezavo (skok) na drugi del besedila ali večpredstavni element. Več o tem na Wikipedija, <<https://sl.wikipedia.org/wiki/Hipertekst>> (5. 2. 2020).

⁹ Wikipedija, <https://sl.wikipedia.org/wiki/Spletna_stran> (5. 2. 2020).

¹⁰ Wikipedija, <<https://sl.wikipedia.org/wiki/Splet>> (5. 2. 2020).

¹¹ Wikipedija, <https://sl.wikipedia.org/wiki/Spletna_stran> (5. 2. 2020).

¹² Wikipedija, <<https://sl.wikipedia.org/wiki/Splet>> (5. 2. 2020).

¹³ Bogataj in dr., str. 189.

¹⁴ Fran, Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

¹⁵ Bogataj in dr., str. 189.

iskalnikov, ki temeljijo na tehniki linkanja, bi informacije na spletu izgubile svojo vrednost, saj bi jih bilo zelo težko ali skoraj nemogoče najti. Vendar linkanje ustvarja negotovost in pravna vprašanja v zvezi s pravom intelektualne lastnine, osebnostnih pravic, pravom neloyalne konkurence in odškodninskim pravom.¹⁶

1.3. Vrste hiperpovezav

V nadaljevanju bodo predstavljene vrste hiperpovezav in razlike med njimi. Naslednja klasifikacija temelji na vrsti kode HTML, ki je uporabljena.

Najpogosteje uporabljeno povezovanje je povezovanje z linkom HREF, ki uporabniku omogoči dostop do druge spletne strani. Ko uporabnik klikne povezavo HREF na spletni strani A, se odpre druga spletna stran B.¹⁷ V primeru, ko nas link pripelje na domačo stran druge strani, to imenujemo površinsko povezovanje. Da nas je link pripeljal na domačo stran, nam pove dejstvo, da je domena prikazana v svoji najpreprostejši obliki, na primer domača stran Inštituta za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani ima domeno <<https://www.ipp-pf.si/>>.

Zgoraj je bilo omenjeno, da nas link lahko pripelje na drugo domačo stran. A kadar nas link pripelje na katerokoli podstran druge strani, ki ni domača stran, se to imenuje globoko povezovanje. Podstrani imajo URL sestavljen iz URL domače strani in nekega dodatka, na primer podstran Inštituta za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani je <<https://www.ipp-pf.si/predstavitev>>.

Uokvirjanje ali framing omogoča, da se vsebina druge strani pojavi v okvirju prve strani.¹⁸ Spletna stran se torej razdeli v več okvirjev in vsak od teh okvirjev je nosilec samostojnih informacij HTML. To si je mogoče predstavljati kot več spletnih strani, stisnjenih na eno stran.¹⁹

Vlaganje ali inline linking je poseben način povezovanja, s katerim se v spletno stran vnese element (podoba, logo ali neka druga vsebina) z druge spletne strani. Pomembno je dejstvo, da uporabnik pri tem ne zapusti svoje originalne strani.²⁰ Brskalnik sam najde vsebino z druge spletne strani in jo prikaže na originalni strani, zato je taka povezava aktivirana samodejno. Uporabniku spletne strani daje vtis, da gleda na primer sliko s te spletne strani, čeprav je ta v

¹⁶ Strowel in Ide, str. 103.

¹⁷ Bogataj in dr., str. 189.

¹⁸ Strowel in Ide, str. 106.

¹⁹ Bogataj in dr., str. 189.

²⁰ Prav tam.

resnici na drugi strani. Oblikovalcu oziroma vzdrževalcu pa ni treba kopirati te slike na svojo spletno stran, s čimer se predvsem prihrani prostor na strežniku, ki gosti to spletno stran.²¹

Na tem mestu je treba opredeliti pojem ponudnika hiperpovezave. Ponudnik hiperpovezave je fizična ali pravna oseba, ki: zavestno in ročno ustvari povezavo s hipertekstom na spletni strani, ki se sklicuje na oziroma ustvari povezave do drugih spletnih strani, ki vsebujejo informacije, z namenom da deli ta spletni vir z drugimi uporabniki.²²

2. Ureditev po Direktivi o elektronskem poslovanju

Pravnih aktov, ki bi specifično urejali vprašanje odgovornosti za vsebino hiperpovezave, je malo. Sodne spore v zvezi s hiperpovezavami sodišča rešujejo na podlagi pravnih aktov s področja, na katero se spor nanaša, torej na podlagi sporne vsebine, za katero se zatrjuje, da je v nasprotju s pravili civilnega, kazenskega, upravnega prava ali katerega drugega pravnega področja. V nadaljevanju bo predstavljena splošna ureditev odgovornosti internetnih posrednikov in njenih izjem v skladu z Direktivo o elektronskem poslovanju. Hiperpovezave v tej direktivi sicer niso izrecno urejene, vendar so nekatere države po zgledu ureditve iz direktive določile splošna pravila za hiperpovezave.

Evropska unija je z Direktivo o elektronskem poslovanju vzpostavila enoten režim odgovornosti za vse vrste vsebin na internetu. Pravila iz te direktive je slovenski zakonodajalec uredil v Zakonu o elektronskem poslovanju na trgu (ZEPT).²³ Direktiva zagotavlja imuniteto pred odgovornostjo za protipravne vsebine uporabnikov tehnično nevtralnemu ponudniku storitev informacijske družbe, ki ne pozna in ne nadzoruje podatkov, ki se prenašajo oziroma shranjujejo.²⁴ Uvaja horizontalni pristop za odgovornost za vse vrste vsebin, najdene na spletu.²⁵ Obravnava tri temeljne dejavnosti ponudnikov storitev informacijske družbe v zvezi z vsebinami tretjih oseb, in sicer izključni prenos, shranjevanje v predpomnilniku in gostiteljstvo. Za vse tri dejavnosti velja načelo izključitve splošne obveznosti nadzora vsebine. V nadaljevanju bosta predstavljeni le dejavnost izključnega prenosa in gostiteljstvo, saj so pravila o odgovornosti internetnih posrednikov za ti dve dejavnosti smiselno uporabljiva pri presoji odgovornosti za hiperpovezave.

²¹ Strowel in Ide, str. 107.

²² Equey, str. 413.

²³ Uradni list RS, št. 61/06 in nasl.

²⁴ Damjan 2018.

²⁵ Radosavljev 2016, str. 23.

2.1. Izključni prenos

Dejavnost izključnega prenosa je urejena v 12. členu direktive. Pri tej dejavnosti ponudnik zagotavlja le prenos podatkov v komunikacijskem omrežju ali dostop do takega omrežja. Za poslane podatke ponudnik ne odgovarja pod pogojem, da sam ne sproži prenosa podatkov, ne izbere prejemnika prenosa in ne izbere ali spremeni podatkov, ki so predmet prenosa. Ponudnik je v tem primeru skoraj popolnoma odvezan odgovornosti za vsebino tretjih, saj je njegova storitev tehnične narave, samodejna in pasivna, prav tako podatkov, ki se prenašajo ali shranjujejo, ne pozna in jih ne more nadzorovati.

2.2. Gostiteljstvo

Pri dejavnosti gostiteljstva gre za trajnejše shranjevanje podatkov, ki jih zagotovi prejemnik storitve, praviloma pa tudi omogočanje dostopa do njih tretjim osebam. Odgovornost ponudnika je v tem primeru strožja, saj lahko poleg prejemnika storitve na shranjene podatke vpliva tudi ponudnik storitve, ki običajno ne posega v vsebino podatkov. Direktiva ponudnike storitev informacijske družbe zato v 14. členu odvezuje kazenske odgovornosti, pod pogojem da nimajo dejanskega vedenja o nezakoniti dejavnosti ali vsebini. Imunost pred civilno odgovornostjo pa jim zagotavlja, če jim poleg tega niso znani dejstva in okoliščine, iz katerih je nezakonitost očitna.²⁶

V 42. uvodni izjavi direktive je določeno, da se izjeme v zvezi z odgovornostjo nanašajo samo na primere, v katerih je dejavnost ponudnika storitev informacijske družbe omejena na tehnično, samodejno in pasivno dejavnost. Navedena določba onemogoča apliciranje odgovornosti na ponudnike hiperpovezav, saj je njihova vloga pri postavljanju hiperpovezav na splet aktivna. Evropski pravni režim vprašanja odgovornosti za vzpostavljene hiperpovezave torej ne ureja. Vzpostavljane povezav na druga spletna mesta ne pomeni gostiteljstva in z njim povezane odgovornosti v smislu Direktive o elektronskem poslovanju oziroma ZEPT,²⁷ saj so podatki, do katerih vodi hiperpovezava, na drugem spletnem mestu.²⁸ Vendar je evropski zakonodajalec priznal obstoj vprašanja odgovornosti za vzpostavljane hiperpovezav in v drugem odstavku 21. člena direktive Evropski komisiji naložil obveznost, da pri poročanju o izvajanju direktive posebej razčleni potrebo po predlogih v zvezi z odgovornostjo ponudnikov hiperpovezav in iskalnikov.²⁹ Posebne obravnave odgovornosti ponudnikov hiperpo-

²⁶ Damjan v: Damjan (ur.), 2014, str. 22.

²⁷ Prav tam, str. 21.

²⁸ Damjan 2017, str. 153.

²⁹ Drugi odstavek 21. člena Direktive 2000/31/ES se glasi: Pri preučevanju potrebe po uskladitvi te direktive se v tem poročilu posebej razčleni potreba po predlogih v zvezi z odgovornostjo ponudnikov hiperpovezav in iskalnikov, postopki za prijavo in odstranjevanje nezakonitih vsebin ter določitvijo odgovornosti po odstranitvi vsebin.

vezav Evropska komisija za zdaj še ni namenila. Hiperpovezave so v evropski zakonodaji obravnavane le na področju avtorskega prava s sprejetjem Direktive o avtorskih pravicah na enotnem digitalnem trgu.

Nekatere države članice so ob prenosu Direktive o elektronskem poslovanju v svojo zakonodajo vključile tudi elemente, ki jih ta ne zajema, kot sta izjema od odgovornosti internetnih posrednikov za hiperpovezave in za iskalnike. Španija in Portugalska sta tako za iskalnike in za hiperpovezave uvedli izjemo od odgovornosti, ki jo ureja 14. člen direktive – odgovornost za gostiteljstvo, medtem ko sta Avstrija in članica območja EGP Lihtenštajn za iskalnike uvedli izjemo od odgovornosti po 12. členu – odgovornost za izključni prenos, za hiperpovezave pa sta določili izjemo od odgovornosti za gostiteljstvo po 14. členu.³⁰ Ostale države članice se za pravno ureditev hiperpovezav še niso odločile, kar ustvarja določeno neuskkljenost v evropskem prostoru.³¹ V odsotnosti posebnih pravil glede odgovornosti za vsebino hiperpovezave je smiselno to presojati s premišljeno uporabo pravil o odgovornosti internetnih posrednikov ob upoštevanju dejanskih okoliščin primera, vključno s tehničnimi in ekonomskimi vidiki storitve, predvsem pa tudi dejanskega vedenja o nezakonnosti vsebine na hiperpovezavi.³²

3. Hiperpovezave in žaljive vsebine na spletu

Postavlja se vprašanje, ali je oseba, ki linka, odgovorna za vsebino na hiperpovezavi, ki drugo osebo žali in posega v njen ugled ter dobro ime. V ospredju so v teh primerih novičarski portali in družbena omrežja, na katerih lahko ljudje ustvarjajo različne objave. V sodni praksi po svetu obstaja nekaj načel in konsenzov glede te problematike, ki bodo opisani v nadaljevanju.

3.1. Hiperpovezava kot referenca

Ena bistvenih dilem v zvezi z odgovornostjo za vsebino hiperpovezave je, ali ta pomeni zgolj referenco ali kaj več, na primer objavo vsebine. Če je v časopisu objavljen članek o določeni osebi, ta oseba pa meni, da jo članek žali ali obrekuje, nam je samoumevno, da članek pomeni objavo. Kaj pa, ko je članek dostopen po hiperpovezavi na neki spletni strani? Uporaba hiperpovezave načeloma ne pomeni ponovne objave vsebine, ki je dostopna na tej hiperpovezavi. Prav tako hiperpovezava do že objavljenega članka ne pomeni, da se vsebina na tej hiperpovezavi predstavlja novi javnosti. Uveljavilo se je stališče, da hiperpovezava načeloma

³⁰ First Report on the application of Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (Directive on electronic commerce), COM (2003) 0702 final, z dne 21. 11. 2003, str. 13.

³¹ Edwards in Waelde, str. 25.

³² Damjan 2017, str. 153.

pomeni referenco oziroma napotilo. Matthew Collins je hiperpovezave opisal kot sinapse, ki povezujejo različne dele svetovnega spleta. Brez njih bi bil splet kot knjižnica brez kataloga: polna informacij, vendar brez zanesljivih načinov, kako jih najti.³³ Pri uporabi hiperpovezave ni nujno, da se oseba, ki jo je uporabila, strinja z vsebino in jo podpira. Upoštevati je treba tudi dejstvo, da bralci spletne strani morda niti ne bodo kliknili na uporabljeno hiperpovezavo. S tega vidika hiperpovezava pomeni možnost za bralce, da dostopajo do nadaljnjega gradiva v zvezi s tematiko na spletni strani, in tako nanjo lahko gledamo kot na referenco.

3.2. Povzemanje vsebine na hiperpovezavi in obravnavanje te kot svoje

V določenih primerih hiperpovezava lahko preraste v nekaj več kot le referenco. To se zgodi v primerih, ko spletna stran, na kateri je hiperpovezava uporabljena, spodbuja, odobrava ali povzema vsebino na hiperpovezavi. Vsebina na hiperpovezavi mora biti v kontekstu z vsebino spletne strani, na kateri je ta hiperpovezava objavljena. Ni dovolj, da vsebina spletne strani le ponavlja vsebino na hiperpovezavi, mora iti za spodbujanje in odobravanje te vsebine. Uporaba hiperpovezave lahko pomeni objavo, vendar je za to potrebno nekaj več od same uporabe hiperpovezave. V takih primerih so za presojo, kdaj uporaba hiperpovezave preraste iz gole reference v objavo, pomembne vse okoliščine primera.³⁴

V zadevi *Crookes proti Wikimedia Foundation*³⁵ je sodišče dalo primer: »resnica o tej osebi je razvidna *tukaj*«, pri čemer nas klik na besedo *tukaj* odpelje na drugo spletno stran s sporno vsebino. Tak primer uporabe hiperpovezave bi po mnenju sodišča lahko pomenil obrekovanje z uporabo hiperpovezave. Podoben pristop je uporabilo sodišče v zadevi *Visscher proti Maritime Union of Australia*,³⁶ v kateri se je ukvarjalo z vprašanjem, ali je toženec z uporabo hiperpovezave sprejel odgovornost za objavo vsebine s hiperpovezave, na primer z njenim odobravanjem, sprejemanjem ali promoviranjem. V zgoraj omenjeni zadevi *Crookes proti Newton*³⁷ je sodišče predlagalo vzpostavitev praga za presojo, ali uporaba hiperpovezave pomeni objavo tam, kjer oseba, ki uporabi hiperpovezavo, predstavi vsebino s hiperpovezave na način, da ponovi sporno vsebino. Zanimiva je tudi odločitev sodišča v zadevi *Slozer proti Slattery and Holzhafer*,³⁸ v kateri je sodišče odločilo, da objava hiperpovezave na Facebooku in všečkanje

³³ Collins.

³⁴ Klaris in Bedat.

³⁵ Sodba Supreme Court of British Columbia v zadevi 2008 BCSC 1424, *Crookes proti Wikimedia Foundation Inc.*, z dne 27. 10. 2008.

³⁶ Sodba Supreme Court of New South Wales v zadevi [2014] NSWSC 350, *Visscher proti Maritime Union of Australia (No 6)*, z dne 3. 3. 2014.

³⁷ Sodba Supreme Court of Canada v zadevi 2011 SCC 47, *Crookes proti Newton*, z dne 6. 6. 2018.

³⁸ Sodba Pennsylvania Superior Court v zadevi 2015 WL 7282971, *Slozer proti Slattery*, z dne 18. 11. 2015.

te objave (s strani osebe, ki je uporabila hiperpovezavo) ne pomenita ponovne objave sporne vsebine.³⁹

Zgornji primeri kažejo, da obstaja mednarodni konsenz, da uporaba hiperpovezave sama po sebi ne pomeni objave vsebine, za katero bi bila oseba, ki hiperpovezavo uporabi, lahko odgovorna. Za vzpostavitev odgovornosti za vsebino hiperpovezave mora oseba, ki uporabi hiperpovezavo, izkazati neko odobravanje sporne vsebine tako, da jo ponovi ali povzame, ali izrecno pokazati, da vsebino na hiperpovezavi podpira.⁴⁰

3.3. Vedenje o protipravnosti vsebine na hiperpovezavi

Pomembna okoliščina pri ugotavljanju, ali je oseba, ki je uporabila hiperpovezavo, odgovorna za vsebino, ki je na njej dostopna, je vprašanje, ali je ta oseba vedela oziroma bi morala vedeti za protipravnost vsebine na hiperpovezavi. Mnenje glede tega vprašanja je podala nepridobitna organizacija Article 19, ki se bori za zaščito svobode izražanja in kot intervenient pogosto sodeluje v zadevah pred Evropskim sodiščem za človekove pravice. V zadevi *Magyar Jeti Zrt proti Madžarski*⁴¹ je predstavila stališče, da oseba, ki je uporabila hiperpovezavo, ni odgovorna za razširjanje protipravne vsebine na tej povezavi, če za protipravnost te vsebine ni vedela ali ni mogla vedeti. Izpostavila je vlogo hiperpovezav na internetu, saj pripomorejo k iskanju informacij in lažjemu dostopu do njih. Če bi znižali standard za uveljavljanje odgovornosti za vsebino hiperpovezav, bi povzročili, da bi se moral posameznik odločati, ali je vsebina na hiperpovezavi v skladu z zakonom ali ne. Povprečen uporabnik interneta za tako ocenjevanje niti ni usposobljen, saj bi to dejansko pomenilo, da mora oceniti možnost tožbe v zvezi z obrekovanjem in razžalitvijo. Velik problem tu so tudi tuje jurisdikcije, saj so spletne strani dostopne povsod po svetu. Zahtevati tak standard skrbnosti pri uporabi hiperpovezav bi bilo povezano tudi s stroški, predvsem pa bi bilo preveč kompleksno. Situacija je pri tožbah glede žaljivih vsebin rešljiva na način, da lahko prizadeta stranka ukrepa proti osebi, ki je dejansko ustvarila oziroma objavila ali upravlja vsebino, ki je dostopna na tej hiperpovezavi. Ta oseba lahko tudi najhitreje poskrbi, da se sporna vsebina odstrani, kar povzroči, da hiperpovezava do te vsebine ni več uporabna.⁴²

³⁹ Article 19, Third-party Intervention submissions by Article 19, glej sodbo ESČP v zadevi 11257/16, *Magyar Jeti ZRT proti Hungary*, z dne 4. 12. 2018, str. 8.

⁴⁰ Prav tam.

⁴¹ Prav tam.

⁴² Prav tam.

4. Hiperpovezave in avtorsko pravo v EU

4.1. Zakonodaja Evropske unije

Evropska zakonodaja trenutno ne ureja posebej problematike uporabe hiperpovezav. Teorija glede hiperpovezav se je začela razvijati na podlagi odločitev Sodišča Evropske unije (v nadaljevanju SEU ali sodišče). Hiperpovezave igrajo pomembno vlogo na spletu na področju avtorskega prava in zato je za uporabo hiperpovezav pomembna Direktiva 2001/29/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. maja 2001 o usklajevanju določenih vidikov avtorske in sorodnih pravic v informacijski družbi,⁴³ krajše imenovana Direktiva o avtorski pravici v informacijski družbi, v angleščini pa jo zasledimo kot EU Copyright Directive, s kratico EUCD.⁴⁴

4.2. Pravica priobčitve del javnosti

Z Direktivo 2001/29/ES je bila usklajena avtorjeva pravica do priobčitve javnosti, ki je urejena v 3. členu te direktive. V uvodnih izjavah direktive je določeno, da je to pravico treba razumeti v širokem pomenu, ki zajema vsakršno priobčitev javnosti, ki ni prisotna na kraju izvora priobčitve. Ta pravica naj zajema vsako tovrstno oddajanje ali retransmisijo dela v javnost po žici ali na brezžični način, vključno z radiodifuznim oddajanjem (23. uvodna izjava te direktive). SEU je v zadevi *FAPL*⁴⁵ povedalo, da je treba pojem priobčitve razumeti široko, tako da se nanaša na katerikoli prenos varovanih del, ne glede na uporabljeno sredstvo ali tehnološki proces.⁴⁶ Vse bolj narašča pomen interneta kot sredstva za prenos varovanih del in z njim tudi pomen uporabe hiperpovezav.

4.3. Pravica do dajanja na voljo javnosti

Pravica do dajanja na voljo javnosti je urejena v drugem odstavku 3. člena Direktive 2001/29/ES – pomeni obliko priobčitve del javnosti, po žici ali na brezžični način, v času in kraju, ki ga izberejo pripadniki javnosti sami. Najpomembnejši element te pravice je interaktivni prenos

⁴³ UL L 167/10, 22. 6. 2001.

⁴⁴ Bogataj Jančič, str. 118.

⁴⁵ Sodba Sodišča Evropske unije v združenih zadevah C-403/08 in C-429/08, *Football Association Premier League Ltd, NetMed Hellas SA, Multiboice Hellas SA proti QC Leisure, Davidu Richardsonu, AV Station plc, Malcolm Chamberlainu, Michaelu Maddenu, SR Leisure Ltd, Philipu Georgeu Charlesu Houghtonu, Dereku Orwenu (C-403/08) in Karen Murphy proti Media Protection Services Ltd*, z dne 4. 10. 2011.

⁴⁶ Prav tam, točka 193.

na zahtevo,⁴⁷ ki je opredeljen v uvodni izjavi direktive in navaja, da interaktivni prenos na zahtevo opredeljuje dejstvo, da lahko imajo pripadniki javnosti do njega dostop na kraju in v času, ki ju sami izberejo (25. uvodna izjava te direktive). Za uresničitev pravice priobčitev dela javnosti je pomemben prenos dela, ta pa je lahko izveden tudi z uporabo hiperpovezave, kot bo v nadaljevanju predstavljeno s pregledom pomembnejših odločitev Sodišča Evropske unije.

5. Pregled sodne prakse Sodišča Evropske unije

5.1. Zadeva *Svensson*

O deljenju avtorskopravno zaščitene vsebine v obliki hiperpovezav se je SEU opredelilo v primeru *Svensson*.⁴⁸ Več švedskih novinarjev je svoje članke objavilo na prosto dostopni spletni strani. Švedsko podjetje Retriever Sverige pa je na svoji spletni strani objavilo hiperpovezave do teh člankov, ne da bi pridobilo dovoljenje za objavo teh hiperpovezav. Pritožniki so zatrjevali, da je podjetje Retriever Sverige kršilo njihove avtorske pravice s tem, ko je s hiperpovezavami dajalo na voljo javnosti njihova dela. SEU so bila v predhodno odločanje predložena naslednja vprašanja:

1. Ali dejstvo, da nekdo, ki ni imetnik avtorske pravice na nekem delu, na svojem spletnem mestu do tega dela ponuja klikljivo povezavo, pomeni priobčitev javnosti v smislu prvega odstavka 3. člena Direktive 2001/29 ES?
2. Ali je pri preučitvi prvega vprašanja pomembno, da je delo, na katero se povezava nanaša, na spletnem mestu interneta dostopno vsakomur brez omejitev ali da je dostop kakorkoli omejen?
3. Ali je pri preučitvi prvega vprašanja treba razlikovati med primerom, v katerem se je delo, potem ko je uporabnik kliknil na povezavo, prikazalo na drugem spletnem mestu, in primerom, v katerem se je delo, potem ko je uporabnik kliknil na povezavo, prikazalo tako, da je imel uporabnik vtis, da je prikazano na istem spletnem mestu?
4. Ali lahko država članica zagotavlja širše varstvo avtorjevih izključnih pravic, tako da določi, da pojem priobčitev javnosti zajema več dejanj, kot je določeno v prvem odstavku 3. člena Direktive 2001/29?⁴⁹

Pojem priobčitev javnosti združuje dva kumulativna elementa, in sicer »priobčitev« dela in priobčitev tega dela »javnosti«. ⁵⁰ SEU je ugotovilo, da to, da neko spletno mesto ponuja klik-

⁴⁷ Radosavljev 2016, str.10.

⁴⁸ Sodba Sodišča Evropske unije v zadevi C-466/12, *Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd proti Retriever Sverige AB*, Case, z dne 13. 2. 2014.

⁴⁹ Prav tam, točka 13.

⁵⁰ Prav tam, točka 16.

ljive povezave do zavarovanih del, ki so brez kakršnekoli omejitve dostopa objavljena na drugem mestu, uporabnikom prvega mesta zagotavlja neposreden dostop do navedenih del in ga je zato treba opredeliti kot »dajanje na voljo« in posledično kot »priobčitev« v smislu Direktive 2001/29.⁵¹ V zvezi z drugim elementom pa je SEU ugotovilo, da je priobčitev, kakršno je izvajal upravljavec spletnega mesta z uporabo klikljivih povezav, ki so bile namenjene vsem potencialnim uporabnikom mesta, ki ga upravlja ta oseba, torej nedoločenemu in dovolj velikemu številu naslovnikov, treba šteti za priobčitev javnosti.⁵² Vendar je sodišče poudarilo, da mora biti dejanje priobčitve namenjeno »novi« javnosti, kamor spada javnost, na katero imetniki avtorskih pravic niso računali takrat, ko so dovolili objavo svojih del. Uporabniki drugega mesta, ki so jim bila zadevna dela priobčena z uporabo klikljive povezave, so lahko do teh del dostopali neposredno brez posredovanja upravljavca tega drugega mesta, zato jih je sodišče štelo za javnost, ki so jo imetniki avtorske pravice upoštevali, ko so dovolili prvotno priobčitev. Sodišče je ugotovilo, da v tem primeru zato ni šlo za priobčitev »novi« javnosti in tako ni bilo kršitve avtorskih pravic.⁵³

Po mnenju sodišča bi bila situacija drugačna, če bi hiperpovezave omogočale obiti omejitve dostopa do zavarovanih del na spletni strani v primeru, ko imetnik spletne strani dovoli dostop do zavarovanih del le določenim osebam. Javnost, ki bi do dela lahko dostopala po hiperpovezavi, se tako ne bi štela za javnost, na katero je imetnik pravic računal, ko je objavil delo.

V odgovor na zadnje vprašanje je SEU povedalo, da države članice nimajo pravice širiti varstva avtorskih pravic na način širše razlage pojma priobčitve javnosti. To bi ustvarilo zakonodajne razlike in ogrozilo pravno varnost, zadevna direktiva pa je namenjena ravno odpravi teh težav.⁵⁴

⁵¹ Prav tam, točki 18 in 20.

⁵² Prav tam, točki 22 in 23.

⁵³ Prav tam, točke 25–28.

⁵⁴ Court of Justice of the European Union Press release No 20/14, Luxembourg, 13 February 2014, <<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-02/cp140020en.pdf>> (23. 3. 2020).

5.2. Zadeva *Best Water*

V zadevi *Best Water International*⁵⁵ je pritožnik Best Water International ustvaril videoposnetek o onesnaževanju vode, ki se je na YouTubu pojavil brez vednosti in dovoljenja ustvarjalca videoposnetka. Toženca konkurenčnih podjetij sta videoposnetek na način uokvirjanja uporabila na svoji spletni strani. Spletna stran konkurentov je dajala vtis, da je video del spletne strani. Best Water je na sodišču zatrjeval kršitev avtorskih pravic, toženi stranki pa sta prostovoljno prenehali uporabljati videoposnetek. Sodni postopek je tekkel zaradi odškodnine in v predhodno odločanje je bilo SEU predloženo vprašanje:

Ali vstavev del, ki je na voljo javnosti na spletnem mestu tretje osebe, v svojo spletno stran pomeni priobčitev javnosti v smislu Direktive 2001/29 o avtorskih pravicah, tudi če to delo ni priobčeno novi javnosti in priobčitev javnosti ne pomeni uporabe posebnih tehničnih sredstev, ki se razlikujejo od prvotne priobčitve?⁵⁶

V zadevi *Svensson*,⁵⁷ v kateri je SEU odločilo (zgolj) o hiperpovezavi, je bilo dejstvo, da povezava ustvarja vtis, da je uokvirjeno delo prikazano na spletnem mestu kot del te strani (s čimer se prikrije izvor dela s prvotne spletne strani), označeno kot nerelevantno. Sodišče je menilo, da gre v zadevi *Best Water* za enako situacijo, in je na vprašanje odgovorilo negativno. Ugotovilo je, da uokvirjanje dela, ki je prosto dostopno na drugem spletnem mestu, ne pomeni priobčitve dela javnosti in je dovoljeno, razen če je usmerjeno v novo javnost in če je priobčeno javnosti z uporabo posebnih tehničnih sredstev, ki se razlikujejo od tistih, s katerimi je bilo avtorsko delo prvotno priobčeno javnosti.⁵⁸

Sodišče v sodbi ni odgovorilo na nekaj pomembnih vprašanj. Pričakovano je bilo, da bo sodišče podrobneje razdelalo doktrino iz zadeve *Svensson* ter pojasnilo razliko med golim povezovanjem s hiperpovezavami (na način površinskega povezovanja) in povezovanjem z uokvirjanjem. Iz zadeve *Svensson* namreč izhaja, da je načeloma kakršnokoli povezovanje s hiperpovezavami priobčitev avtorskega dela javnosti, razen če dejanje priobčitve ni namenjeno novi javnosti in ni priobčeno javnosti z uporabo posebnih tehničnih sredstev, ki se razlikujejo od tistih, s katerimi je bilo avtorsko delo prvotno priobčeno javnosti. Uporaba hiperpovezave na način uokvirjanja je bistveno drugačna od površinskega povezovanja, saj uporabnik pri

⁵⁵ Sodba Sodišča Evropske unije v zadevi C-348/13, *BestWater International GmbH proti Michael Mebes, Stefan Potsch*, z dne 21. 10. 2014.

⁵⁶ Prav tam, točka 11.

⁵⁷ Sodba Sodišča Evropske unije v zadevi C 466/12, *Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd proti Retriever Sverige AB*, z dne 13. 2. 2014.

⁵⁸ Ruijsenaars.

uokvirjanju ni preusmerjen na novo stran,⁵⁹ temveč se mu vsebina z linkane spletne strani prikaže na izvorni spletni strani in daje vtis, kot da je del te strani. Uporabnik se morda niti ne zaveda, da prikazana vsebina ni del te spletne strani, ki jo je obiskal. Pri tem je treba upoštevati še ekonomski vidik, saj se mu prikazujejo oglasi, ki so del te spletne strani, na kateri se nahaja uokvirjena vsebina, ne pa morebitni oglasi z linkane spletne strani. Imetnik linkane spletne strani zato lahko utрпи ekonomsko škodo.

V zadevi se pojavi tudi vidik nelojalne konkurence, saj sta videoposnetek na način uokvirjanja uporabila konkurenta pritožnika, vendar se sodišče do tega vidika ni opredeljevalo.⁶⁰ Zanimivo je tudi, da se sodišče ni posebej ukvarjalo z dejstvom, da pritožnik ni podal dovoljenja za objavo videoposnetka. Niti ni sodišče tega vzelo v obravnavo pri presoji, ali je v tem primeru šlo za novo javnost. Težko si je zamisliti, da bi bila zakonitost prvotne objave avtorskega dela nerelevantna.⁶¹ Vprašanje, kako vpliva na zakonitost uporabe hiperpovezav in posledično na kršitve avtorske pravice dejstvo, da je bilo avtorsko delo na spletu objavljeno brez dovoljenja imetnika avtorske pravice, je bilo pozneje razrešeno v zadevi *GS Media*.⁶²

5.3. Zadeva *GS Media*

V zadevi *GS Media* se je SEU ukvarjalo z vprašanjem, ali hiperpovezave, ki vodijo do vsebine, ki je bila naložena na splet brez dovoljenja imetnika avtorskih pravic, kršijo pravico priobčitve del javnosti.

Tožena stranka je bila spletna revija, ki je na spletu večkrat posredovala hiperpovezave do vsebine, ki je bila objavljena brez dovoljenja imetnika avtorskih pravic pritožnika. Do zadevne vsebine je bilo mogoče dostopati na spletni strani, do katere so vodile hiperpovezave, in s te spletne strani je bilo vsebino, natančneje slike, mogoče prenesti na svojo napravo z linka, ki je bil dostopen brez omejitev. Pritožnik je zahteval, da tožena stranka odstrani hiperpovezave, vendar ta tega ni storila. Zatrjevala je, da vsebine ni naložila na splet in da zato zanjo ni odgovorna ter da naj se pritožnik obrne na osebo, ki je primarno naložila vsebino na splet. SEU se je reševanja zadeve lotilo z upoštevanjem doktrin, ki jih je vzpostavilo v zadevah *Svensson*⁶³ in *Best Water*,⁶⁴ in poudarilo, da je treba pravico do priobčitve javnosti razlagati široko.

⁵⁹ Prav tam.

⁶⁰ Schuetze.

⁶¹ Prav tam.

⁶² Sodba Sodišča Evropske unije v zadevi C-160/15, *GS Media BV proti Sanoma Media Netherlands BV, Playboy Enterprises International Inc., Britt Geertruidi Dekker*, z dne 8. 9. 2016.

⁶³ Sodba Sodišča Evropske unije v zadevi C-466/12, *Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd proti Retriever Sverige AB*, z dne 13. 2. 2014.

⁶⁴ Sodba Sodišča Evropske unije v zadevi C-348/13, *BestWater International GmbH proti Michael Mebes, Stefan Potsch*, z dne 21. 10. 2014.

V sodbi je razvilo tristopenjski test. Prvo merilo testa se nanaša na ključno vlogo uporabnika hiperpovezave in namernost njegovega posredovanja. Ta uporabnik namreč izvaja dejanje priobčitve, če ob popolnem zavedanju posledic svojega ravnanja svojim strankam omogoča dostop do varovanega dela, še zlasti če njegove stranke brez tega posredovanja do razširjenega dela načeloma ne bi mogle dostopati.⁶⁵ Drugo merilo se nanaša na pojem »javnosti«, ki ga je sodišče razvilo v zadevi *Svensson*.⁶⁶ Pojasnilo je, da pojem »javnost« zajema nedoločeno število potencialnih naslovnikov, poleg tega pa mora biti število oseb dovolj veliko.⁶⁷ Sodišče je ponovilo še dodatne vidike pojma »priobčitev javnosti« in izpostavilo, da je potrebno, da se delo priobči z uporabo posebne tehnične metode, ki se razlikuje od tistih, ki so bile uporabljene do takrat. V primeru, da ne gre za tako metodo, je potrebno, da se priobči »novi javnosti«, torej javnosti, ki je imetniki avtorske pravice niso upoštevali, ko so dovolili prvotno priobčitev dela javnosti.⁶⁸ Kot tretje merilo je sodišče izpostavilo, da je treba upoštevati pridobitnost priobčitve javnosti v smislu prvega odstavka 3. člena Direktive 2001/29.⁶⁹ Razlikovalo je med dvema različnima situacijama, v katerih je mogoče odgovornost pripisati ponudniku hiperpovezav: kadar ponudnik hiperpovezave ne išče dobička in ko ponudnik hiperpovezave želi dobiček.⁷⁰ V prvem primeru, ko oseba namesti hiperpovezavo in pri tem nima pridobitnega namena, se šteje, da ta oseba ni vedela – in ni mogoče razumno pričakovati, da bi vedela – da je bilo to delo na internetu objavljeno brez dovoljenja imetnika avtorske pravice,⁷¹ in tako namestitev hiperpovezave ne pomeni obstoja »priobčitve javnosti«. A kadar je hiperpovezava nameščena s pridobitnim namenom, se od ponudnika hiperpovezave pričakuje, da preveri, ali je delo, do katerega vodi hiperpovezava, objavljeno zakonito. Sodišče vzpostavi domnevo, da je do namestitve prišlo ob seznanjenosti s tem, da je navedeno delo varovano, in s tem, ali je imetnik avtorske pravice dovolil objavo dela na internetu. Dokler ta domneva ni ovržena, dejanje namestitve hiperpovezave do dela, ki je nezakonito objavljeno na internetu, pomeni »priobčitev javnosti« v smislu prvega odstavka 3. člena Direktive 2001/29.⁷²

⁶⁵ Sodba Sodišča Evropske unije v zadevi C-160/15, *GS Media BV proti Sanoma Media Netherlands BV, Playboy Enterprises International Inc., Britt Geertruidi Dekker*, z dne 8. 9. 2016, točka 35.

⁶⁶ Sodba Sodišča Evropske unije v zadevi C-466/12, *Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd proti Retriever Sverige AB*, z dne 13. 2. 2014.

⁶⁷ Sodba Sodišča Evropske unije v zadevi C-160/15, *GS Media BV proti Sanoma Media Netherlands BV, Playboy Enterprises International Inc., Britt Geertruidi Dekker*, z dne 8. 9. 2016, točka 36.

⁶⁸ Prav tam, točka 37.

⁶⁹ Prav tam, točka 38.

⁷⁰ Radosavljev 2017.

⁷¹ Sodba Sodišča Evropske unije v zadevi C-160/15, *GS Media BV proti Sanoma Media Netherlands BV, Playboy Enterprises International Inc., Britt Geertruidi Dekker*, z dne 8. 9. 2016, točka 47.

⁷² Prav tam, točka 51.

SEU je torej vzpostavilo domnevo, da je ponudnik hiperpovezave, ki ravna s pridobitnim namenom, preveril, ali je delo objavljeno na spletu z dovoljenjem imetnika avtorske pravice. Vendar se pojavi dvom o učinkovitosti postavitve standarda pridobitnega namena, saj je mogoče postaviti nepridobitno spletno stran in na njej objaviti hiperpovezave do vsebin, ki niso objavljene z dovoljenjem avtorja.⁷³ Na ta način je domneva vedenja o protipravnosti vsebine ovržena in ponudnik hiperpovezave se znebi odgovornosti.

Tožena stranka v tej zadevi je uspešna spletna revija, od katere lahko pričakujemo, da ima sredstva za raziskovanje, ali je vsebina, do katere vodi hiperpovezava, objavljena zakonito. Pri tem niso upoštevani manjši subjekti, ki teh sredstev morda nimajo na voljo. Trdimo lahko, da je SEU s to sodbo nekoliko ogrozilo svobodo izražanja in pretok informacij na spletu zaradi ohlajevalnega učinka, ki ga povzročajo vzpostavljene domneve v sodbi.⁷⁴ Sodišče v sodbi ne opredeli, kako podrobno mora biti preverjanje zakonitosti vsebine, vendar je mogoče trditi, da se od subjektov, ki imajo večji interes za pridobivanje dobička z uporabo hiperpovezav, pričakuje višja raven skrbnosti.⁷⁵

5.4. Zadeva *Spiegel Online GmbH proti Volker Beck*

V zadevi *Spiegel proti Beck*⁷⁶ se je SEU ukvarjalo s šestimi predloženimi vprašanji. V nadaljevanju bo za potrebe tega prispevka obravnavano le vprašanje hiperpovezave kot citata.

Pritožnik Beck je bil avtor rokopisa, ki je bil objavljen pod psevdonimom kot članek v zborniku, objavljenem leta 1988. Urednik je ob tej objavi spremenil naslov rokopisa, poleg tega pa je bil en stavek v njem skrajšan. Beck se s spremembami ni strinjal in je od urednika neuspešno zahteval, naj ob objavi tega zbornika izrecno omeni to okoliščino. Beck, ki je bil zaradi izjav v tem članku deležen graje, je na očitke odgovarjal, da je urednik navedenega zbornika spremenil pomen njegovega rokopisa.⁷⁷ Nekaj let pozneje so očitki glede vsebine rokopisa spet prišli na plano in Beck je na svoji spletni strani objavil rokopis in besedilo članka, ki je bil po njegovih navedbah v spremenjeni obliki objavljen v zborniku. Rokopis in članek je poslal tudi več novičarskim portalom z namenom, da bi dokazal razliko med njima, vendar ni dal soglasja za njuno objavo. Družba Spiegel Online upravlja spletni informativni portal, na katerem je objavila svoj članek. V njem je navedla, da v nasprotju s trditvami Becka urednik osrednjega sporočila v njegovem rokopisu ni spremenil. Poleg tega članka sta bili prek hiperpovezave na

⁷³ Radosavljev 2017.

⁷⁴ Prav tam.

⁷⁵ Savola.

⁷⁶ Sodba Sodišča Evropske unije v zadevi C-516/17, *Spiegel Online GmbH proti Volker Beck*, z dne 29. 7. 2019.

⁷⁷ Prav tam, točka 10.

voljo za prenos prvotni različici rokopisa in članka, objavljenega v zadevnem zborniku. Beck je nasprotoval temu, da se na spletni strani družbe Spiegel Online dasta na voljo celotni besedili tega rokopisa in članka, pri čemer je menil, da gre za kršitev avtorske pravice.⁷⁸

Predložitveno sodišče je SEU postavilo vprašanje, ali je treba točko d tretjega odstavka 5. člena Direktive 2001/29 razlagati tako, da pojem »citati« iz te določbe zajema napotitev – prek hiperpovezave – na datoteko, do katere je mogoče dostopati samostojno.⁷⁹

V skladu s točko d tretjega odstavka 5. člena Direktive 2001/29 lahko države članice določijo izjeme ali omejitve izključnih pravic reproduciranja in priobčitve javnosti iz 2. in 3. člena te direktive, kadar gre na primer za citate z namenom kritike ali ocene, če se ti nanašajo na delo ali na predmet sorodnih pravic, ki je že bil zakonito dan na voljo javnosti, če je naveden vir, vključno z avtorjevim imenom, razen če se to izkaže za nemogoče, in če je uporaba navedenih citatov v skladu s pošteno prakso ter v obsegu, ki ga zahteva poseben namen (točka d tretjega odstavka 5. člena Direktive 2001/29).

SEU je odločilo, da se ne zahteva, da mora biti citirano delo neločljivo (na primer z zamiki ali z reproduciranjem v opombi) vključeno v delo, ki ga citira, tako da lahko tako citiranje izhaja iz vključitve hiperpovezave do njega.⁸⁰ Uporaba citata mora biti v skladu s pošteno prakso ter v obsegu, ki ga zahteva poseben namen. Izjema citiranja se nanaša le na citate del, ki so bila zakonito dana na voljo javnosti. To pomeni, da so bila dela dana na voljo javnosti z dovoljenjem imetnika avtorske pravice.⁸¹ V tem primeru je Beck sam dal svoje delo na voljo javnosti na svoji spletni strani.

Kot je SEU že večkrat poudarilo, hiperpovezave prispevajo k dobremu delovanju spleta, ki je posebnega pomena za svobodo izražanja in obveščanja ter za izmenjavo mnenj in informacij v tem omrežju, za katero je značilna možnost dostopa do ogromne količine informacij.⁸² S to sodbo je SEU podprlo uporabo hiperpovezav kot citata, kar gotovo prispeva k boljši preglednosti informacij na spletu in pripomore k njihovem lažjemu iskanju.

⁷⁸ Prav tam, točki 12 in 13.

⁷⁹ Prav tam, točka 75.

⁸⁰ Sodba Sodišča Evropske unije v zadevi C-516/17, *Spiegel Online GmbH proti Volker Beck*, z dne 29. 7. 2019, točka 80.

⁸¹ Court of Justice of the European Union Press Release No 101/19, Luxembourg, 29 July 2019, <<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-07/cp190101en.pdf>> (25. 10. 2020).

⁸² Sodba Sodišča Evropske unije v zadevi C-516/17, *Spiegel Online GmbH proti Volker Beck*, z dne 29. 7. 2019, točka 81.

6. »Davek na povezave«

Na področju avtorskega prava je bila 26. marca 2019 sprejeta Direktiva o avtorskih pravicah na enotnem digitalnem trgu, ki je namenjena ponudnikom storitev deljenja vsebin na spletu.⁸³ Cilj direktive je bil izboljšanje pravne varnosti po Evropski uniji in med drugim krepitev položaja založnikov medijskih publikacij v digitalnem okolju ter omogočanje delovanja svobodnega in pluralističnega tiska. Ideja je bila, da bi uvedli založnikom medijskih publikacij lastno avtorski sorodno pravico, ki je zdaj urejena v 15. členu direktive.⁸⁴

Ta pravica velja za spletno uporabo vsebin založnikov medijskih publikacij s strani ponudnikov storitev informacijske družbe, kot so združevalniki virov oziroma iskalniki (*aggregators*) ali storitve spremljanja medijev (*media monitoring services*).⁸⁵ Izdajatelji novic in drugih spletnih publikacij bi tako pridobili pravico do nadomestila za rabo vsebin ali delov njihovih vsebin.⁸⁶ Veliki agregatorji, kot je na primer Google, naj bi založnikom povzročali škodo, ker uporabniki interneta do založnikov ne dostopajo več neposredno. Vendar je Evropska komisija v svoji študiji ugotovila med drugim tudi, da si mediji želijo biti linkani in da jim agregatorji ne škodujejo, kar so zagovarjali nasprotniki te ureditve.⁸⁷

Nova sorodna pravica pokriva vse spletne uporabe medijskih publikacij s strani ponudnikov storitev informacijske družbe.⁸⁸ Kaj pomeni pojem spletna uporaba, ostaja nejasno, saj je direktiva glede tega nedoločna. Nova pravica ima določene omejitve in se tako ne nanaša na reproduciranje za zasebne namene in za nekomercialno uporabo novic,⁸⁹ saj ni osredotočena na posamezne uporabnike, ampak ureja objavo medijskih publikacij na velikih spletnih platformah in storitve, kot so združevalniki virov. Za uporabnike interneta to pomeni, da si lahko še naprej prosto izmenjujejo vsebine na družabnih medijih in objavljajo hiperpovezave do spletnih strani časopisov. Vstavljanje hiperpovezav in objavljanje posameznih besed ali zelo kratkih izvlečkov (*snippets*) je namreč izključeno s področja uporabe nove pravice.⁹⁰ Postavlja se vprašanje, kako razmejiti med kratkim izsekom, za katerega je treba pridobiti dovoljenje

⁸³ »Ponudnik storitev deljenja vsebin na spletu« v Direktivi 2019/790 pomeni ponudnika storitve informacijske družbe, katere glavni namen ali eden od glavnih namenov je shranjevati večjo količino avtorsko varovanih del ali drugih varovanih predmetov varstva, ki jih na strežnik naložijo uporabniki, in javnosti ponujati dostop do njih, ki jih organizira in promovira za namene ustvarjanja dobička.

⁸⁴ Synodinou in Jouglex, str. 112.

⁸⁵ Evropska komisija, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/MEMO_19_1151> (31. 3. 2020).

⁸⁶ Glej O direktivi.

⁸⁷ Hrastar, str. 26.

⁸⁸ Glej O direktivi.

⁸⁹ Austin.

⁹⁰ Evropska komisija, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/MEMO_19_1151> (31. 3. 2020).

medijske hiše, in zelo kratkim izvlečkom, ki ga nova pravica ne zajema. Nova pravica bo tako lahko negativno vplivala na praktično funkcionalnost hiperpovezav, saj bralci želijo vedeti, kam ta vodi, preden se odločijo, da nanjo kliknejo.⁹¹

Nova avtorski sorodna pravica založnikov medijskih publikacij ne pomeni težav z vidika hiperpovezav in pravice priobčitve del javnosti, saj 15. člen direktive izrecno izključuje varstvo, ki se prizna v skladu s prvim pododstavkom tega člena, za dejanja vstavljanja hiperpovezav. Tako je zapisano tudi v 57. uvodni izjavi direktive.⁹²

Nova pravica se ne nanaša na publikacije, izdane v znanstvene ali akademske namene, in ima določeno obdobje trajanja dve leti od objave publikacije. Države članice pa morajo avtorjem zagotoviti »ustrezen delež« vseh dodatnih prihodkov, ustvarjenih na podlagi pravice.⁹³ Rok za implementacijo direktive v nacionalne zakonodaje držav članic je 7. 6. 2021.

6.1. Slabosti ureditve

Podobno ureditev sta pred tem uvedli že Nemčija in Španija, kjer se je izkazala za neuspešno. Legitimen cilj preusmeritve dela dohodkov od velikih tehnoloških družb, kot je na primer Google, k založnikom ni bil dosežen. Google je prenehal prikazovati hiperpovezave, ki so bile obogatene z izvlečki, za tiste založnike, ki so zahtevali nadomestilo. Zato so medijski založniki podelili brezplačne licence Googlu, ne pa tudi drugim tekmečem in manjšim spletnim ponudnikom. Moč Googla se je tako le še utrdila, namesto omejila, založniki pa tudi niso dobili dodatnih prihodkov.⁹⁴ Nova obveznost sklepanja licenčnih sporazumov bo za spletne ponudnike administrativno breme, ki si ga bodo manjši spletni ponudniki težko privoščili, in to bo vplivalo na njihovo poslovanje. Posledično bi se lahko prekinil prosti pretok neodvisnih novic in to bi privedlo do razmer, ko bodo samo najbogatejše spletne platforme objavljale le izbrane članke,⁹⁵ kar bi pomenilo bolj omejen dostop do informacij, manjšo pluralnost in manj svobodne izmenjave stališč.⁹⁶ Ureditvi se očita tudi, da bo krnila neodvisno novinarstvo in na drugi strani spodbujala pojav lažnih novic (*fake news*). Nasprotujejo ji številni akademiki in člani civilne družbe, saj naj bi novo pravico podelili brez dokazov, da bo ta dosegla zastavljeni cilj. Nova določba ustvarja nepotrebno dodatno sorodno pravico za vsebine, ki so že zajete z avtorskimi pravicami. Če bi želeli rešiti problem založnikov, bi to bilo mogoče tudi

⁹¹ Damjan 2019, str. 169–176.

⁹² Synodinou in Jouglex, str. 116.

⁹³ Glej O direktivi.

⁹⁴ Kenda 2018a.

⁹⁵ Deamer.

⁹⁶ Kenda 2018b.

z uvedbo pravne domneve, da so založniki medijskih publikacij upravičeni do uveljavljanja pravic v zvezi z deli, na katerih imajo avtorske in sorodne pravice.⁹⁷

7. Sklepne ugotovitve

Vprašanje odgovornosti za vsebino hiperpovezave vzbuja nekaj dilem. Prva izmed njih je, ali te pomenijo zgolj referenco, podobno kot opomba v tiskani knjigi, ali nekaj več, na primer objavo vsebine. Iz obravnavane sodne prakse izhaja, da uporaba hiperpovezave v večini primerov ne pomeni objave te vsebine, temveč referenco. Razlogi za tak sklep so v tem, da ponudnik hiperpovezave ni hkrati tudi avtor vsebine, ki jo uporabnik najde, ko klikne nanjo. Situacija je v tem podobna bralcu, ki sledi opombi v knjigi, vendar avtor besedila z opombami ni hkrati avtor dela, navedenega v opombi. Pri tem je treba misliti tudi na to, da ni nujno, da bo uporabnik spleta kliknil na hiperpovezavo, tako kot ni nujno, da bralec poišče delo, ki je navedeno v opombi. Za dostop do vsebine hiperpovezave je tako potrebno še neko dejanje na strani uporabnika tako kot na strani bralca knjige in hiperpovezava pomeni le ponujeno možnost za dostop do nadaljnjega gradiva. Menim, da je hiperpovezave načeloma treba obravnavati kot reference zato, ker bi pripisovanje večjega pomena hiperpovezavam izrazilo negativno vplivalo na pretok in dostop do informacij na spletu in bi okrnilo ustavno varovano svobodo sprejemanja in širjenja vesti ter svobodo izražanja. Vendar je glede na raznolikost primerov in njihovih dejanskih stanj in pravnih podlag ter hitrost razvijanja svetovnega spleta treba dopustiti izjeme.

Druga dilema je, ali je prav, da osebi, ki uporabi hiperpovezavo, pripišemo neko posredno odgovornost za tujo vsebino na hiperpovezavi, ki je ni ustvarila ona sama. Odgovor na to vprašanje se skriva v subjektivnem odnosu ponudnika hiperpovezave do vsebine na njej. Če ponudnik hiperpovezave vsebino na njej predstavlja kot svojo in jo spodbuja, odobrava ali povzema, potem lahko ob upoštevanju ostalih dejanskih okoliščin pride do vzpostavitve odgovornosti za vsebino na njej.

Naslednji pomembni okoliščini sta (ne)vednost o protipravnosti vsebine na hiperpovezavi in njena odstranitev. Kot pogoj za razbremenitev odgovornosti ponudnika storitve gostiteljstva ju vključuje tudi Direktiva o elektronskem poslovanju. Iz analize sodne prakse izhaja stališče, da oseba, ki je uporabila hiperpovezavo, ni odgovorna za protipravno vsebino na tej povezavi, če za protipravnost te vsebine ni vedela ali ni mogla vedeti. Dejstvo, ki podpira to stališče, je možnost, da se vsebina na hiperpovezavi kadarkoli spremeni in ponudnik hiperpovezave za to ne ve. Prav tako so sodišča za pomembno štela okoliščino, ali je ponudnik hiperpovezave takoj po tem, ko je bil obveščen o nezakoniti vsebini na njej, odstranil hiperpovezavo.

⁹⁷ O direktivi.

S področja avtorskega prava prispevek obravnava štiri pomembne primere, v katerih je odločalo Sodišče Evropske unije. V skladu s stališči SEU je kakršnokoli povezovanje s hiperpovezavami načeloma priobčitev avtorskega dela javnosti, razen če dejanje priobčitve ni namenjeno novi javnosti in ni priobčeno javnosti z uporabo posebnih tehničnih sredstev, ki se razlikujejo od tistih, s katerimi je bilo avtorsko delo prvotno priobčeno javnosti.

SEU je bilo v predhodno odločanje predloženo vprašanje, kakšno vlogo ima pri presoji kršitve dejstvo, da je delo na splet naloženo brez dovoljenja imetnika avtorskih pravic. Sodišče je razvilo tristopenjski test, pri katerem je kot prvo merilo upoštevana namernost posredovanja uporabnika hiperpovezave, drugo merilo pa se nanaša na pojem »javnosti«, ki ga je sodišče razvilo v svoji sodni praksi. Kot tretje merilo je SEU izpostavilo pridobitnost priobčitve javnosti. Vzpostavilo je domnevo, da je ponudnik hiperpovezave, ki ravna s pridobitnim namenom, preveril, ali je delo objavljeno na spletu z dovoljenjem imetnika avtorske pravice. Menim, da je SEU s to domnevo negativno vplivalo na svobodo izražanja in pretok informacij na spletu, saj ni upoštevalo manjših subjektov, ki morda nimajo sredstev za preverjanje zakonitosti objave dela. Mogoče je trditi, da se pričakuje višja raven skrbnosti od subjektov, pri katerih je izkazan večji interes za pridobivanje dobička z uporabo hiperpovezav. Pridobitni namen je tako lahko upoštevan kot okoliščina pri presoji odgovornosti za kršitev.

Dovoljenje imetnika avtorske pravice je bilo izpostavljeno tudi kot pogoj za uporabo hiperpovezave kot citata. Pri tem mora biti uporaba citata na način hiperpovezave v skladu s pošteno prakso ter v obsegu, ki ga zahteva poseben namen.

Kljub temu da hiperpovezave niso urejene na ravni evropske in na ravni nacionalne zakonodaje, je mogoče odgovornost zanje presojati s smiselno uporabo pravil o odgovornosti internetnih posrednikov. Pri tem je treba upoštevati dejanske okoliščine primera, predvsem pa vedenje o nezakonnosti vsebine, povzemanje in predstavljanje vsebine kot svoje, odstranitev hiperpovezave po seznanjenosti z nezakonito vsebino na njej, tehniko linkanja in ekonomski vidik osebe, ki je uporabila hiperpovezavo, in osebe, ki zatrjuje kršitev zaradi njene uporabe. Izpostaviti je treba, da imajo hiperpovezave velik praktični pomen pri uporabi svetovnega spleta in njegovem delovanju. Pri presoji odgovornosti za vsebino hiperpovezave je treba misliti na to, da bi prestroga pravila za uporabo hiperpovezav lahko negativno vplivala na njihovo uporabo in pretok informacij na spletu.

Literatura

- AHTIK, Metka, DAMJAN, Matija, RIJAVEC, Vesna, TRPIN, Gorazd. *Pravo v informacijski družbi*. Ljubljana: IUS Software, GV Založba, 2014.
- AUSTIN, Matthew. Reform of Copyright Law in the Digital Age, <<https://hayes-solicitors.ie/News/Reform-of-Copyright-Law-in-the-Digital-Age>> (31. 3. 2020).
- BOGATAJ JANČIČ, Maja, HRASTAR, Mateja. Davek na linkanje. *Gea*, 2018, str. 26–29.
- BOGATAJ JANČIČ, Maja, MAKAROVIC, Boštjan, TOPLIŠEK, Janez, KLEMENČIČ, Goran, TIČAR, Klemen. *Pravni vodnik po internetu*. Ljubljana: GV Založba, 2007.
- BOGATAJ JANČIČ, Maja. *Avtorsko pravo v digitalni dobi: problematika zaščite avtorskih del s tehnološkimi ukrepi*. Ljubljana: Pasadena, 2008.
- COLLINS, Matthew. *The Law of Defamation and the Internet*. New York: Oxford University Press, 2010.
- DAMJAN, Matija. Nova ureditev avtorske in sorodnih pravic na enotnem digitalnem trgu. *Pravnik*, 2019, letn. 74, št. 3-4, str. 169–176.
- DAMJAN, Matija. Odgovornost ponudnikov storitev informacijske družbe in spletnih medijev za uporabniške vsebine. *Pravosodni bilten*, 2017, št. 1, str. 153–177.
- DAMJAN, Matija. Odstranitev na zahtevo ali obveznost filtriranja nezakonitih uporabniških vsebin na internetu. *Zbornik Digitalno gospodarstvo*, 2018, str. 53–74.
- DAMJAN, Matija. Odškodninska odgovornost internetnih posrednikov. V: Damjan, M. (ur.), *Pravo v informacijski družbi*. Ljubljana IUS Software, GV Založba, 2014.
- DEAMER, Colette R. EU Copyright Reform: Article 11 – »Link Tax«, <<https://www.mondaq.com/unitedstates/copyright/794676/eu-copyright-reform-article-11-link-tax>> (18. 5. 2020).
- EDWARDS, Lilian, in WAELDE, Charlotte. Online Intermediaries and Liability for Copyright Infringement, <<https://era.ed.ac.uk/bitstream/handle/1842/2305/wipo-onlineintermediaries.pdf;jsessionid=5DDE39D23B91198B3BB6B971878B0D67?sequence=1>> (2. 4. 2020).
- EQUEY, David. *La responsabilite penale des fournisseurs de services internet: etude a la lumiere des droits suisse, allemand et francais*. Bern: Stämpfli Verlag, 2016.
- Evropska komisija, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/MEMO_19_1151> (31. 3. 2020).
- Evropska komisija, <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/MEMO_19_1151> (31. 3. 2020).
- Evropska komisija, <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/modernisation-eu-copyright-rules>> (30. 3. 2020).
- FRAN. Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, <<https://fran.si/iskanje?View=1&Query=linkanje>> (4. 2. 2020).
- KENDA, Albina. Pred glasovanjem o prenovi avtorskega prava: kup vprašanj, premalo odgovorov, veliko vroče krvi. *Finance.si*, 2018a, <<https://www.finance.si/8938315/Pred-glasovanjem-o-prenovi-avtorskega-prava-kup-vprasanj-premalo-odgovorov-veliko-vroce-krvi?cctest&>> (31. 3. 2020).

- KENDA, Albina. So nam evroposlanci ravnokar malo priprli internet?. *Finance.si*, 2018b, <<https://www.finance.si/8935405/So-nam-evroposlanci-ravnokar-malo-priprli-internet>> (31. 3. 2020).
- KLARIS, Edward, BEDAT, Alexia. Link liability – an EU/US comparison and guide, <<https://klarislaw.com/wp-content/uploads/klarislaw-link-liability-eu-us-comparison.pdf>> (16. 3. 2020).
- KNYRIM, Rainer. E-Commerce in 31 jurisdictions worldwide: Austria, <https://www.kt.at/wp-content/uploads/2017/11/2009_Getting_the_deal_through_austria_e-Commerce-in-31-jurisdictions-worldwide.pdf> (18. 2. 2020).
- O direktivi*. Inštitut za intelektualno lastnino, <<https://www.ipi.si/reforma-avtorskega-prava-v-eu/o-clenih-direktive/#clen11>> (1. 4. 2020).
- Pojasnilo Evropske komisije, <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/eu-copyright-legislation>> (23. 3. 2020).
- Press Release No 101/19*. Court of Justice of the European Union, Luxembourg, 29. julij 2019, <<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-07/cp190101en.pdf>> (25. 10. 2020).
- Press release No 20/14*. Court of Justice of the European Union, Luxembourg, 13. februar 2014, <<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-02/cp140020en.pdf>> (23. 3. 2020).
- RADOSAVLJEV, Petar. *New era for hyperlinking in EU, How GS Media case influenced the Internet landscape in Europe*. Faculty of Law, University of Oslo, 2016, <<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/54797/8026.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> (24. 3. 2020).
- RADOSAVLJEV, Petar. For whom the copyright scale tips: has the CJEU established a proper balance of rights with its GS media case judgement?. *European Journal of Law and Technology*, 2017, letn. 8, št. 3.
- RUIJSENAARS, Heijo. European Court: Linking by »framing« is not a copyright infringement, <<https://www.ebu.ch/news/2014/10/european-court-linking-by-framing>> (24. 3. 2020).
- SAVOLA, Pekka. EU Copyright Liability for Internet Linking. *JIPITEC*, 2017, letn. 8, št. 2, <<https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-8-2-2017/4563/JIPITEC-8-2-2017-139-Savola>> (7. 4. 2020).
- SCHUETZE, Benjamin. Bestwater: CJEU embeds decision on framed content in order, <<http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2014/11/03/bestwater-cjeu-embeds-decision-on-framed-content-in-order/>> (24. 3. 2020).
- STROWEL, Alain, in NICOLAS, Ide. Liability with Regard to Hyperlinks, <https://dial.uclouvain.be/pr/boreal/object/boreal:137553/datastream/PDF_01/view> (4. 2. 2020).
- SYNODINOU, Tatiana-Eleni, JOUGLEUX, Philippe, MARKOU, Christiana, Prastitou, Thalia. *EU Internet Law in the Digital Era, Regulation and Enforcement*. Springer Nature Switzerland AG, 2020.